

Posudok na dizertačnú prácu Ivana Petrúška

“Podpora prerozdělování příjmů a její determinanty v Evropě v letech 2002-2019

Predkladaná dizertačná práca je venovaná analýze názorov verejnosti na prerozdelenie príjmov v európskych krajinách. Je postavená na spojení štyroch výskumných štúdií, ktoré nazerajú na danú problematiku z rôznych uhlov, a teoretického úvodu vytvárajúceho základ pre prepojenie odlišných perspektív a postupov. Základom pre je analýza dát z medzinárodného komparatívneho výskumu ESS. Tu treba hneď oceniť autorovu transparentnosť a vytvorenie replikačných súborov, keďže ešte stále vôbec nejde o samozrejmu prax, ktorá si navyše vyžaduje nemalé časové náklady.

V úvodnej časti je popri opise základných pojmov venovaná pozornosť najmä teóriám týkajúcim sa mechanizmov podpory prerozdelenia. Klasifikácia ponúkaná autorom a popis jednotlivých vysvetlení sú adekvátne. Na druhej strane, autor sa tu nevyhol niekoľkým argumentačným skratkám, respektíve nepresnostiam. Nájdeme tu pasáž, kde píše o postojoch k sociálnemu štátu, inokedy o postojoch k prerozdeleniu. Predpokladáme, že nejde o zamieňanie si pojmov, ktoré nie sú totožné a zameniteľné, ale len o výklad, ktorý sleduje logiku práve popisovanej teórie. Tak či tak, na menej informovaného čitateľa to môže pôsobiť trochu mätúco. Nedá sa celkom súhlasiť ani s argumentom, že „v nedávnej dobe poněkud poklesl význam konceptu sociálních tříd jako klíčového konceptu při vysvětlování sociální stratifikace“ (strana 19). Autor sa tu citačne opiera o prácu Clarka a Lipstea z roku 1991, ktorú však nemožno brať za určujúcu v danej oblasti. Mnoho autorov, ktorých autor cituje v iných súvislostiach tento argument vyvracia. Štandardne a konzistentne samozrejme najmä John Goldthorpe, ale aj ďalší. Tak či tak, sociálna trieda zostáva kľúčovým konceptom, a to nielen vo vzťahu k stratifikácii, ale aj vo vzťahu k nerovnostiam vo všeobecnosti. O čom sa vedú debaty, je skôr spôsob, akým triedy konceptualizovať (viď napríklad debatu M.Savage a Goldthorpe vo Veľkej Británii).

V rámci časti venovanej predispozičným prístupom možno stálo za to venovať viac pozornosti princípu meritokracie, ktorý je sociologicky veľmi prítlačlivý, okrem iného aj preto, ako sa časo nereflektovane používa a rovnako aj preto, aké konzekvencie má jeho kooptovanie do verejného priestoru a verejných politík.

Silnejšiu výhradu si zaslúži spôsob, akým autor pojednal o sociálnych štátoch v post-komunistických krajinách. Táto časť nereflektuje minulé i prebiehajúce debaty ich povahy (a rôznorodosti) a mieste v komparatívnych typológiách, čo je škoda.

Uvedené komentáre k teoretickej časti majú z pohľadu jej celkovej kvality len marginálnu povahu (s výnimkou kritiky pojednania o post-komunistických sociálnych štátoch). Teoretické východiská práce sú zvládnuté celkovo výborne a ponúkajú pevný základ pre ďalšie analýzy.

Kapitola venovaná vzťahu medzi režimami sociálneho štátu a podporou pre redistribúciu príjmu je nadštandardná, čo sa týka tematického záberu i kvalitou spracovania. Prináša nebanálne, obohacujúce poznatky, ktoré budúci výskum v danej oblasti využije. Rovnako to platí aj o kapitole „Využití víceúrovňových modelů při analýze kontextuálních efektů míry ekonomické aktivity na podporu prerozdělování v komparativních longitudinálních datech“. Popri vecne relevantných zisteniach kapitola ponúka inšpiratívne riešenia niektorých

problémov (vo vzťahu k definovaniu náhodných efektov) objavujúcich sa pri práci s komparatívnymi longitudinálnymi dátami. Jednou z otázok, ktorá v súvislosti s hypotézami formulovanými v kapitole môže vyvstať, je, či popri teóriách (modeloch) „makro spoločnosti“ a „termostatického modelu verejnej mienky“ by bolo možné využiť aj iné perspektívy, ktoré sa napríklad týkajú konzekvencií socializácie v rámci jednotlivých režimov sociálnych štátov pre vzťah medzi ekonomickou aktivitou a názormi na prerozdelenie. Závěry, ku ktorým autor dospel, sú dôležité, nakoľko nepotvrdzujú (možno aj „prirodzene“/„automaticky“) očakávané vzťahy. V tejto súvislosti by pomohlo, keby autor na začiatku vystužil argumentáciu ohľadne toho, prečo práve kontextuálne efekty ekonomickej aktivity sú hodné pozornosti. Nerozporujeme to, len upozorňujeme, že výber tohto indikátora by si zaslúžil silnejšiu podporu (berúc do úvahy množstvo iných relevantných makro ukazovateľov).

V prípade nezamestnanosti, ktorá je pojednávaná v tretej kapitole, takéto „starosti“ odpadávajú, keďže ide bezpochyby o relevantnú skutočnosť – a to tak na úrovni systematicko-politickej i individuálno-behaviorálnej a percepčnej. Analýza dat i jej teoretické ukotvenie sú prevedené precízne, ako aj interpretácia získaných výsledkov. Do budúcnosti možno smerovať otázku, ako a či vôbec by bolo možné v takomto type analýz zohľadniť dynamiku skúsenosti s nezamestnanosťou. Vieme totiž, že trajektórie niektorých socio-demografických kategórií majú špecifický priebeh v súvislosti s prechodmi na trh práce a z trhu práce preč, čo dodáva skúmanej problematike ďalšiu relevantnú dimenziu (samozrejme, kľúčovým bodom je dostupnosť relevantných dát, ktoré by takúto dynamiku zachytávali a obsahovali by zároveň aj postojové premenné). Je možné očakávať, že niekedy v budúcnosti by vybrané moduly ESS obsahovali podobné rozšírenie?

Položené otázky čiastočne autor zodpovedá vo štvrtej kapitole, v ktorej sa venuje efektom dlhodobej nezamestnanosti. Táto kapitola je vítaným obohatením predchádzajúcich perspektív. Závěry spochybňujúce nekritické predpoklady o efekte nezamestnanosti na podporu prerozdelenia sú prekvapivé a určite budú predmetom diskusií i ďalších analýz v iných (dátových, časových i priestorových kontextoch). Subjektívne tu len zamrzí, že dizajn analýz neumožňuje ísť hlbšie do situácií v jednotlivých krajinách, čo však samozrejme nie je žiadnad výčitka smerom k autorovi.

Na základe vyššie uvedenej reflexie predloženej práce možno konštatovať, že ide o vysoko nadštandardnú prácu, ktorá prináša v analyticky precíznej podobe podnetné poznatky. Tieto sú ukotvené a spätne vzťahované k vhodne zvoleným východiskám. Odporúčame prácu prijať a autorovi udeliť titul PhD.

Doc. Daniel Gerbery, PhD.

V Bratislave 15.9.2023